

**Методичні рекомендації та завдання
для підготовки до групових занять**

Практичне заняття № 1.

Поняття та історичний розвиток політичного прогнозування (2 год.)

План

1. Поняття, функції та завдання політичного прогнозування.
2. Етапи історичного розвитку прогностики.
3. Роль політичного прогнозування в суспільному житті.
4. Зв'язок прогнозування з суміжними науками.

Література:

1. Гобозов И.И. Философия политики. -: ТЕИС.1998 – 154с.
2. Лазаренко О.В., Лазаренко О.О. Теорія політології: Навч. Посібник. – К.: Вища школа, 1996.- С.154-170.
3. Панарин А.С. Политология: Учебник. – М.: Проспект, 1997.- С. 279-298.
4. Политологический словарь В 2-х ч. / Под ред. А.А.Мигولاتьева.- М., 1994.
5. Политология для юристов: Курс лекций/ Под ред. А.В. Малко. – М.: Юрист. 1999, - 774 с.
6. Политология. Курс лекций / Под ред. М.Н. Марченко.2-е изд. перероб. и доп. М., 1997.
7. Політологічний енциклопедичний словник К.: Генеза, 1997.- С.286.
8. Рабочая книга по прогнозированию / отв. ред. И.В. Бестужев-Лада. – М.: Мысль, 1982. – 430 с.
9. Соціологія / За ред. В.Г.Городяненка. – К. : Академия, 1999.- С.121-138.

Методичні рекомендації та завдання:

Розкриваючи сутність прогнозування треба вказати, що воно має дві форми прояву: наукову і ненаукову.

Під прогнозом в науці розуміється “ймовірне науково обґрунтоване судження щодо перспектив, можливих станів того чи іншого явища в майбутньому або щодо альтернативних шляхів і термінів його здійснення” (схема 1).

Ненауковим називається таке передбачення, яке базується на фантастичних, нереальних, штучно сконструйованих взаємозв'язках, нерідко – на видіннях.

Ці форми прогнозування склалися в ході історичного розвитку. Наука прогнозування сягає своїх витоків практично на ранньому, початковому етапі соціалізації. Її розвиток здійснювався двома шляхами. Шлях науковий – пошук якомога точнішої моделі (концепції ХХ ст.). і шлях псевдонауковий – довільна побудова математичної моделі, створення спекулятивної концепції (релігійні, утопії).

Прогнозування виконує ряд важливих функцій, які допомагають суспільству рухатись вперед. Можна виокремити дві основні:

1. Орієнтуюча, яка заключається у виборі найбільш перспективних і реалістичних шляхів розвитку суспільства.
2. Запобіжна, мета якої описати і проаналізувати можливі негативні наслідки тих або інших тенденцій в суспільному житті.

Прогностика також виконує функції виявлення тенденцій суспільного розвитку та його застарілих форм, діагностичну, інструменталістку, політичної рефлексії. Розкрити кожен з них.

Крім функцій, прогнозування повинно як кожна наука виконувати певні завдання:

1. Розробляти проблеми гносеології і логіки.
2. Розробляти наукові принципи і методи прогнозування.

Розкриваючи третє питання доцільно опиратися на схему 4.

Показати, що політичне прогнозування не можливе без ретроспективної інформації історичного характеру; даних політико-психологічного аналізу суб'єктів політичного процесу, а також інформації юридичного, культурологічного і іншого характеру (схема 3).

Предметом прогнозування є політичні процеси. Політичні процеси розвиваються в тісному переплетенні з іншими суспільними процесами - економічними, етнокультурними, соціальними. Реальна практика політичного аналізу і прогнозування демонструє неможливість отримання достовірних і обґрунтованих прогнозів шляхом ізольованого розгляду політичних процесів і ситуацій. Необхідність використання інформації щодо параметрів і процесів оточуючого середовища витікає, як вже було відмічено, безпосередньо з

“загального” характеру політики, відміченого ще Аристотелем, її роль як універсальної регулюючої і контролюючої сфери. Пояснити це на прикладах.

Практичне заняття № 2.

Види та принципи прогнозування (2 год.).

План

1. Види та параметри прогнозування. Суспільствознавчі прогнози.
2. Поняття “цільове угруповання”, “профіль прогнозу”.
3. Пояснення поняття прогнозний фон.
4. Принципи прогнозу. Сфери застосування політичних прогнозів.

Література:

1. Василенко В.А. Структура соціального прогнозування // Вопросы прогнозування общественных явлений. - К.: Наук. дум., 1978.- С.95.
2. Лихтенштейн В.Е. Эволюционный метод и его применение для решения плановых и прогнозных задач. – М., 1976. – С.109.
3. Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование. – М.: Алгоритм, 2000.- 349 с.
4. Политическая социология.- Ростов-на-Дону: Феникс, 1997.-600 с.
5. Политология для юристов: Курс лекций/ Под ред. А.В. Малко. – М.: Юрист. 1999, - 774 с.
6. Политология. Курс лекций / Под ред. М.Н. Марченко.2-е изд. перероб. и доп. М., 1997.
7. Політологічний енциклопедичний словник. - К.: Генеза, 1997.- С.286.
8. Рабочая книга по прогнозированию /отв. ред. И.В. Бестужев-Лада. – М.: Мысль, 1982. - 430с.
9. Філософія: Підручник/ Г.А.Заїченко, В.М. Сагатовський, І.І. Кальний та ін.; - К.: Вища шк., 1995.- 455 с.

Методичні рекомендації та завдання:

Нагадати загальні положення про політичне прогнозування і перейти до окремого розгляду видів прогнозів. Звернути увагу на те, що типологія прогнозів може будуватися за різними критеріями в залежності від цілей, завдань, об’єктів, предметів, проблем, характеру, періоду випередження, методів, організації прогнозування. Основоположним є проблемно-цільовий критерій. Відповідно розрізняють два типи прогнозів: пошукові (їх називали

раніше дослідницькими, трендовими, генетичними) і нормативні (їх називали програмними, цільовими). Перейти до їх розкриття.

Пошуковий прогноз - визначення можливих станів явища у майбутньому. Мається на увазі умовне продовження в майбутнє тенденцій розвитку досліджуваного явища в минулому і сучасному, абстрагуючись від можливих рішень, дії на основі яких здатні радикально змінити тенденції, викликати в ряді випадків самосправдження або самопорушення прогнозу.

Нормативний прогноз - визначення шляхів і термінів досягнення можливих станів явища, які приймаються як мета. Мається на увазі прогнозування досягнення бажаних станів на основі раніше заданих норм, ідеалів, стимулів, цілей.

Другою популярною класифікацією прогнозів є часова. Згідно з якою бувають: оперативний, короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий, далекострочковий прогнози.

Зауважити, що часові градації прогнозів є відносними і залежать від характеру і мети даного прогнозу.

За критеріями співвідношення з різними формами конкретизації управління деякі спеціалісти виділяють ряд підтипів прогнозу: цільовий прогноз, плановий прогноз, програмний прогноз, проектний прогноз. Розкрити, опираючись на подальше.

Цільовий прогноз - відбувається побудова на визначеній шкалі можливостей сугубо оціночної функції, тобто функції розподілу переживань: небажано - найбільш бажано - оптимально .

Плановий - прогноз ходу виконання планів являє собою, по суті, вироблення пошукової і нормативної прогнозної інформації для відбору найбільш доцільних планових нормативів, завдань, директив, виявлення небажаних, підлягаючих усуненню альтернатив і з ретельним виявленням прямих і віддалених, побічних наслідків політичних рішень, що приймаються.

Програмний - прогноз можливих шляхів, мір і умов досягнення передбачувального бажаного стану прогнозованого явища. Програмне прогнозування повинно сформулювати гіпотезу щодо можливих взаємовпливів

різних факторів, вказати гіпотетичні терміни і черговість досягнення проміжних цілей на шляху до головної. Тим самим ніби завершується відбір можливостей розвитку об'єкта дослідження, розпочатий плановим прогнозуванням.

Проектний - прогноз конкретних образів того чи іншого явища в майбутньому при допущенні ряду поки ще відсутніх умов. Проектні прогнози покликані сприяти відбору оптимальних варіантів перспективного проектування, на основі яких повинно розгортатися потім реальне, поточне проектування .

Організаційний - прогноз поточних рішень, співставлення результатів пошукових і нормативних прогнозів, повинен охоплювати весь комплекс організаційних заходів, підвищуючи тим самим загальний рівень управління .

За критерієм об'єкту в рамках курсу доцільно виокремити суспільствознавчі прогнози. В свою чергу вони поділяються на 16 підтипів. Зупинитися лише на двох: внутрішньополітичний і зовнішньополітичний.

Внутрішньополітичне прогнозування охоплює всю сферу внутрішньої політики і пов'язане, з одного боку, з оцінками певних політичних подій (цю роботу виконують державні і політичні органи), а з іншого боку, з оцінкою політичних процесів в діяльності самих політичних інститутів суспільства. В останньому випадку суб'єктом прогнозу є науковий колектив, що вивчає політичну систему суспільства.

Зовнішньополітичне прогнозування торкається галузі міжнародних відносин і зовнішньої політики, оцінок політичної ситуації в світі, тенденцій і факторів її розвитку. Тут центром уваги є насамперед відносини держав.

Типологія прогнозів не вичерпується переліченими критеріями. Принципово критеріїв значно більше і по кожному з них можна виокремити підтипи третього, четвертого порядку. Запропонувати власний приклад.

Дослідження є певною абстракцією. На практиці ні один з типів в "чистому" вигляді не існує, оскільки вони взаємопов'язані, утворюють складні комплекси. Як правило прогноз розробляється в рамках певного угруповання

прогнозів в залежності від мети дослідження. Провідний напрям цільового угруповання утворює профіль прогнозу, який є предметом дослідження.

Допоміжні напрями складають прогнозний фон - сукупність зовнішніх по відношенню до об'єкта прогнозування умов, суттєвих для вирішення завдання прогнозу.

Загальним для всіх видів прогнозу є принципи: системності, узгодженості, варіантності, безперервності, перевіряємості, достовірності, верифікації, рентабельності, наявності зворотнього зв'язку (схема 5).

Класифікація прогнозів демонструє сфери застосування прогнозів. Як правило дослідники – прогнозисти виокремлюють наступні сфери застосування прогнозів: внутрішньополітична, зовнішньополітична, воєнно-політична, ідеологічна, соціальна, економічна, екологічна (схема 2).

Практичне заняття № 3.1.

Параметри та інструментарій прогнозування.

Основні етапи дослідження (2 год.)

План

1. Способи розробки прогнозів.
2. Базові поняття інструментарію.
3. Основні етапи прогнозування.

Література:

1. Кухта Б. Основи політичної науки Част. IV.- Львів, 1999.
2. Панарин А.С. Политология: Учебник. – М.: Проспект, 1997.- С. 279-298.
3. Политология. Курс лекций / Под ред. М.Н. Марченко.2-е изд. перероб. и доп. М., 1997.
4. Рабочая книга по прогнозированию /отв. ред. И.В. Бестужев-Лада. – М.: Мысль, 1982. – 430 с.
5. Соціологія / За ред. В.Г.Городяненка. –К. : Академія, 1999.- С.121-138.

Методичні рекомендації та завдання:

Починати доцільно з того, що прогнозування ґрунтується на характеристиках, які є постійними у процесі його створення. До таких параметрів слід віднести:

- Період випередження – проміжок часу на який розробляється прогноз.
- Період підвалини – проміжок часу, на базі якого будується ретроспекція (аналіз попереднього стану явища).
- Прогнозний горизонт – максимально можливий період випередження з обумовленою, заданою точністю.
- Помилка прогнозу – величина відхилення прогнозу від дійсного стану об'єкту.
- Джерело помилки – чинник, що може призвести до помилки.
- Динамічний ряд – часова послідовність ретроспективних значень змінної об'єкта.

У відповідності з цим існують три доповнюючих одне одного способи розробки прогнозів:

- Анкетування (інтерв'ювання, опитування).
- Екстраполявання та інтерполявання (виявлення проміжного значення між двома відомими моментами процесу).
- Моделювання (сценарії, імітації, графи, матриці, добірка показників, графічні зображення і т. ін).

Враховувати, що наведений розподіл способів прогнозування умовний, тому що на практиці ці способи взаємно перехрещується і доповнюють одне одного. Обґрунтувати положення, що прогнозна оцінка обов'язково включає в себе елементи екстраполяції і моделювання.

Теоретична база дозволяє вільно володіти інформацією для класифікації методів прогнозування. Прийом прогнозування – конкретна форма теоретичного чи практичного підходу до розробки прогнозу, одна або декілька математичних чи логічних операцій, направлених на отримання конкретного результату в процесі розробки прогнозу. Процедура – ряд прийомів, що забезпечує виконання певної сукупності операцій. Метод – складний прийом, упорядкована сукупність простих прийомів, направлених на розробку прогнозу в цілому. Методика – упорядкована сукупність прийомів, процедур, операцій, правил дослідження на основі одного, а частіше певного поєднання декількох методів. Методологія прогнозування – галузь знання щодо методів, способів,

систем прогнозування. Спосіб прогнозування – обробка і отримання інформації щодо майбутнього на базі однорідних методів розробки прогнозу. Система прогнозування (“прогнозуюча система”) – упорядкована сукупність методик, технічних заходів, призначених для прогнозування складних явищ і процесів. Навести приклади.

Як відомо, процес прогнозування характеризується певними методами, завданнями, результатами.

Логічна послідовність найважливіших операцій розробки прогнозу найчастіше зводиться до слідуючих основних етапів: збір даних прогнозного фону; побудова динамічних рядів; побудова серії гіпотетичних пошукових моделей; побудова серії гіпотетичних нормативних моделей; оцінка достовірності і точності; вироблення рекомендацій щодо рішення в сфері управління; експертне обговорення; нова передпрогнозна орієнтація (схема 6).

Знайомство з сучасним інструментарієм прогнозування показує, що останнє зовсім не універсальне і не всесильне. Показати, як особливості способів розробки прогнозу накладають принципове обмеження на можливості прогнозування як у діапазоні часу (період випередження в соціально-економічних прогнозах на практиці обмежений, як правило, найближчими десятиліттями), так і в діапазоні об’єктів дослідження (не всі явища піддаються прогнозним оцінкам). З’ясувати, чому ці обмеження необхідно постійно враховувати при уточненні завдань на розробку прогнозів.

Практичне заняття № 3.2.

Методи прогнозування (2 год.)

План

1. Класифікаційна схема методів прогнозування. Інтуїтивні методи прогностики.
2. Методи моделювання.
3. Екстраполяційні методи. Метод історичної аналогії.
4. Метод Дельфі, “мозкова атака”, написання сценарію.

Література:

1. Ахременко А.С. Политическое прогнозирование на российском фоне // Вестник Московского Университета. Сер. №12. Политические науки.- 1999.- №1.-С.28-42.
2. Кухта Б. Основи політичної науки Част. ІУ.- Львів, 1999.
3. Лазоренко О.В., Лазоренко О.О. Теорія політології: Навч. Посібник. – К.: Вища школа, 1996.- С.154-170.
4. Матвієнко В.Я. Прогностика. – К.: Українські пропілеї, 2000.- 484 с.
5. Политология для юристов: Курс лекций /Под ред. А.В. Малко. – М.: Юрист. 1999, - 774 с.
6. Политология. Курс лекций /Под ред. М.Н. Марченко.2-е изд. перероб. и доп. М., 1997.
7. Рабочая книга по прогнозированию /отв. ред. И.В. Бестужев-Лада. – М.: Мысль, 1982. – 430 с.
8. Філософія: Підручник /Г.А.Заїченко, В.М. Сагатовський, І.І. Кальний та ін.; - К.: Вища шк., 1995.- 455 с.

Методичні рекомендації та завдання:

Слід враховувати складність і специфічність процесу прогнозування, які обумовлюють своєрідність методів науки прогностики. Всі методи розкривають закономірності політичних процесів, але кожний з них здійснює це відповідно до характерних його особливостей.

За оцінками зарубіжних і вітчизняних систематиків прогностики, вже нараховується більше 150 методів прогнозування.

В літературі є велика кількість класифікаційних схем методів прогнозування. Одна з них наведена у схемі 5.

Кожен рівень деталізації методів визначається своєю класифікаційною ознакою і ступенем формалізації, загальним принципом дії, способом отримання прогнозної інформації.

Зазначимо, що за ступенем формалізації всі методи прогнозування розподіляються на інтуїтивні і формалізовані.

Інтуїтивні методи прогнозування, наприклад, можна розподілити на дві групи: індивідуальні експертні оцінки і колективні експертні оцінки.

В групу індивідуальних експертних оцінок можна включити (принцип класифікації – спосіб отримання прогнозної інформації) наступні методи: метод “інтерв’ю”, аналітичні доповідні записки, написання сценарію. Розкрити їх

зміст. В групу колективних експертних оцінок входять анкетування, методи “комісій”, “мозкових атак” (колективної генерації ідей), метод Дельфі (брейнстормінг). (Метод колективної експертної оцінки проілюстровано на схемі 7).

Клас формалізованих методів в залежності від загальних принципів дії можна розділити на групи екстраполяційних, системно-структурних асоціативних методів і методів випереджувальної інформації.

Одним з найчастіше застосовуваних в останні десятиріччя методом прогнозування політики є моделювання.

У процесі проведення прогнозування велике значення має правильний вибір методів збору фактичного матеріалу, методів організації і обробки матеріалів дослідження.

Повні, глибокі, а головне, об’єктивні результати можуть бути одержані в тих прогностичних дослідженнях, де є оптимальне поєднання різних методів.

Практичне заняття № 4.

Сучасні тенденції політичного прогнозування.

Сценарії глобального політичного прогнозування.(2 год.)

План

1. Песимістичний та оптимістичний напрям футурології. Підстави панування песимістичних концепцій в країнах СНД.
2. Дослідження Тоффлера, Нейсбі. Мегатенденції розвитку світу.
3. Структура однополюсного світу. Біполярний світ.
4. Прогнози: Дж. Модельський, Дж. Аррігі, І. Уоллерстайн, Дж. Голдстайн, С.Хантінгтон, К.Уолтс, Х. Макрей.

Література:

1. Замятин Н.Ю. Модели политического пространства //Полис.- 1999.- №4.- С.29-41.
2. Запад – не-Запад и Россия в мировом контексте. Материалы Круглого стола // Мировая экономика и международные отношения. – 1996. - №12. – С.15.

3. Кулагин В.М. Мир в XXI веке: многополюсный баланс сил или глобальный Pax democratica // Полис. – 2000. - №1. С. 23-37.
4. Лазаренко О.В., Лазаренко О.О. Теорія політології: Навч. Посібник. – К.: Вища школа, 1996.- С.154-170.
5. Лазаренко О.В., Лазаренко О.О. Футурологія політики // Сучасність. – 1999. - №9. – С.87-97.
6. Назаретян А.А. В зеркале двух веков. Предварительные оценки и сценарии // Общественные науки и современность. - 2000. - №6. - С.140-149.
7. Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование. – М.: Алгоритм, 2000.- 349 с.
8. Рывкина Р.В. Какие варианты будущего возможны? // Общественные науки и современность – 2001. №1. – С. 27-33
9. Тоффлер О. Третья хвиля: Трактат про майбутнє (фрагмент) // Всесвіт. – 2001. - № 1-2.- С.170-183.
10. Тоффлер О. Футурошок.- СПб., 1997.
11. Уткин А.И. XXI в прогнозах и предвидениях: обзор современных футурологических концепций // История .- 2000. - № 17.- С.1-9.
12. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. – 1990.- №3. – С.134-155.
13. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. – 1994. №1.- С.30-43.

Методичні рекомендації та завдання:

Вивчення теми починається з визначення поняття футурології. У ХХ столітті актуалізується футурологія - царина суспільствознавства, завданням якої є розробка концепцій про майбутнє людства, перспективи розвитку різних соціальних процесів (політичних, соціальних, економічних).

Зміст футурології – це й є наукове, імовірнісне судження про можливі стани у майбутньому. Оскільки весь спектр тенденцій політичного розвитку суспільства доступний теоретичному знанню, то саме їх аналіз дозволяє передбачити деякі важливі окреслення ХХІ століття. Існуючі варіанти соціального майбутнього є теоріями суспільного розвитку. Традиційним для футурології є два змістовних напрями: песимістичний та оптимістичний. Такі вчені як Нейсбі і Тоффлер лише пропонують ймовірний перебіг майбутніх подій. Проте нескінченна кількість критиків таких помірковано-оптимістичних прогнозів суспільного розвитку протиставляє їм оцінки й перспективи майбутнього, пронизані соціальним песимізмом. Найбільш цікавими для нас є різні аспекти прогностичного аналізу найближчого майбутнього країн СНД, у

тому числі й України. Звертає на себе увагу обережний, застережливий тон цих соціальних прогнозів й водночас їх песимістичність.

Аналіз згадуваних вище тенденцій дозволяє окреслити чотири основних сценарії майбутнього. Майже всі глобальні політичні прогнози пропонують моделі двох конфігурацій: однополярний або біполярний світи. Деякі аналітики стверджують, що однополярність це ілюзія, короткий момент, що не може тривати довго і в кінцевому випадку поступиться місцем багатополарності.

В основних сценаріях на 30-50 років вперед немає сигналів про кінець світу, але багато передбачень масштабних конфліктів - аж до світових воєн.

Сім прогнозів заслуговують особливої уваги. Це прогнози, які розробили Дж. Модельський, Дж. Аррігі, І. Уоллерстайн, Дж. Голдстайн, С.Хантінгтон, К.Уолтс, Х. Макрей.

Практичне заняття № 5.

Характер регіонального політичного прогнозування. Напрями політичного прогнозування на рівні міської громади (2 год.)

План

1. Визначення регіону. Роль прогнозування у перехідних суспільствах.
2. Методологія прогнозування на регіональному рівні.
3. Прогнозування публічної діяльності.
4. Вимоги до вітчизняних прогнозистів.

Література:

1. Конституція України: Прийнята 26 червня 1996 р. - С.141
2. Ахременко А.С. Политическое прогнозирование на российском фоне // Вестник Московского Университета. Сер. №12. Политические науки. - 1999. - №1. - С.28-42.
3. Бадовский Д.В. Проблема моделирования и прогнозирования результатов региональных выборов // Вестник Московского Университета. Сер. №12. Политические науки. - 2000. - №4. - С. 55-83.
4. Бакуменко В. Аналітичне забезпечення формування державно – управлінських рішень // Вісник Української Академії Державного управління. - 2000. - №4. – С. 350-359.
5. Ваймер Д.Л., Вайнінг Е.Р. Аналіз політики: концепції і практика.-К.: Основи,1998.-654 с.

6. Горнянов В.И. Динамика и прогнозирование рейтингов доверия политическим лидерам в России // Полис № 4, 1997- С.57-77.
7. Закон України “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”// Урядовий кур’єр. - 2000.- 26 квітня.
8. Князев В., Павлов М. Розвиток муніципального управління в Україні: визначення завдань, практика роботи і форми організації // Вісник Української Академії Державного управління. - 2001. – №2. – С. 51-63
9. Куйбіда В. Функції місцевого самоврядування в Україні: аналіз і прогноз // Вісник Української Академії Державного управління. - 2000. – №1. - с.294-299.
- 10.Леонова А. Стратегічний підхід і прогнозування підготовки та перепідготовки державних службовців у контексті сучасних етнокультурних процесів // Вісник Української Академії Державного управління. - 2000. – №1. - С.201-209.
- 11.Пляйс Я.А. Творческий потенциал российского политологического общества: Основные направления исследований // Полис. – 1999. - №6. - С.144-163.
- 12.Саєнко Ю., Трачук А, Привалов Ю. Місьцеве самоврядування в Україні: проблеми і прогнози – К., 1997.
- 13.Синяков А.В. Некоторые подходы к прогнозированию результатов голосования // Вестник Московского Университета. Сер. №18. Социология и политология.- 1999.- №1.- С. 20-26.

Методичні рекомендації та завдання:

Після розгляду сучасних тенденцій прогнозування в глобальних масштабах, розглянути його специфіку на вітчизняному ґрунті, взявши до уваги, що регіональний – це такий, що відноситься до якої-небудь певної території - району, області, країни, групі країн. Як приклад політичного прогнозування на рівні міської громади доцільно використати варіант політики міської влади щодо розв’язання транспортної проблеми в центрі міста (схема 8).

Найбільш значимими характеристиками нестабільного політичного процесу з точки зору методології прогнозування є постійна можливість кардинальних якісних трансформацій, настаючи в гранично стислі строки, різні зміни швидкості протікання політичного процесу, особливо значна роль ірраціональних, суб’єктивних факторів. В умовах відсутності усталеної, відпрацьованої десятиліттями системи зв’язків і ролей, яка покликана

забезпечити свого роду “канву” для нормального функціонування політичного процесу, будь-яка конфліктна ситуація загрожує безконтрольним зростанням рівня політичної ентропії. Розтлумачити це положення.

Нестабільні політичні процеси прогнозувати дуже важко. Спектр альтернативних майбутніх станів досліджувального політичного об’єкта виявляється значно ширшим, ніж при аналізі стабільного політичного процесу. Крім того, набагато важче оцінити ймовірність реалізації того чи іншого стану.

В подібних умовах різко знижується цінність екстраполяційних методик, які ґрунтуються на мисленому продовженні в майбутнє існуючих на момент створення прогнозу тенденцій, оскільки знайти достатні гарантії усталеності тенденцій надзвичайно важко.

Для того щоб створювати надійні, вірогідні прогнози розвитку складових вітчизняної політичної сфери, вкрай недостатньо керуватися загальними міркуваннями і абстрактними тенденціями. Специфіка українського політичного процесу вимагає від дослідника - прогнозиста найбільшої уваги до конкретних подій і ситуацій, усталеного аналізу варіантів їх розвитку. Крім того, вітчизняні умови “посилюють” загальні вимоги щодо технологій політичного прогнозування: прогнозні дослідження вітчизняного політичного процесу вимагають від методичного апарату більшої технічної гнучкості, більшої здатності до інтеграції різноякісної інформації. Обґрунтувати прикладами.

Практичне заняття № 6.

Державне прогнозування (2 год.)

План

1. Принципові особливості державних рішень як об’єкту системно-прогностичного аналізу.
2. Інформаційна модель процесу прийняття державних рішень.
3. Модель механізму прийняття державних рішень.
4. Прогнозування глобальних соціальних змін.
5. Стратегічний кількісно-прогностичний аналіз процесів соціально-економічного розвитку держави.

Методичні завдання та рекомендації:

Розкриття першого питання доцільно почати з визначення, що державне рішення – це акт соціального управління, за допомогою якого держава визначає підстави виникнення, зміни і припинення регульованих суспільних відносин. Висвітлення в загальних рисах принципів особливостей механізму прийняття державних рішень здійснюється на підставі матеріалу монографії В.Я.Матвієнка „Прогностика” (стор. 241-251). Це дозволяє у наступному кроці перейти до побудови його інформаційної моделі.

У другому питанні інформаційну модель процесу прийняття державних рішень створюємо на рівні системно-структурної моделі. За суттю системно-структурна модель процесу прийняття державних рішень в інформаційному аспекті являє собою логічну схему опрацювання інформації, внаслідок чого система з одного стану, названого початковим, переходить до стану, який може бути зафіксований як кінцевий. Під прийняттям рішень в обраному модельному уявленні розуміється процес, внаслідок якого з обмеженої кількості альтернативних планів обирається один, що накреслює певні управлінські дії для вивчення передбаченого метою стану справ. Відповідно до цього визначення встановлюється така послідовність входів (далі називатимуться блоками): блок даних, блок ситуацій, блок цілі, блок вибору (схема 9). Розкрити їх зміст та функції.

Механізми прийняття державних рішень у третьому питанні доцільно уявляти у вигляді системи, що містить дві підсистеми, одна з яких функціонує як закрита, а друга – як відкрита (схема 10). В такому випадку системне уявлення про цей механізм в інформаційному аспекті подає його модель як сукупність ситуативної, концептуальної, математичної і нормативно-правової мікромоделі. Розкрити їх взаємодію (схема 10).

З метою розібратися на конкретному матеріалі у процедурі прогнозування у четвертому питанні, використовується досвід, який був нагромаджений групою Forecasting International Ltd. (США). Базова методологія у формалізованому вигляді наведена у схемі 11. Схема 12 показує основні складові її елементи і певною мірою вказує на їхні складні взаємозв'язки. Розкрити їх зміст. Схема 13 демонструє еволюційний ланцюжок, який назвали „караваном подій”, пов'язаним із законом інформаційного розкриття. Охарактеризувати його у прогностичному аспекті, використовуючи результати дослідження прийняття різних актів, пов'язаних з соціальною політикою, в законодавствах Швеції і США (схема 14). Показати, як події, що відбувалися у Швеції можуть бути очікувані в США.

У п'ятому питанні наведено для розгляду матеріали прогностичного дослідження О.С.Власюка (Україна) щодо проблеми національних інтересів України з двох боків: з об'єктивних потреб державотворення та з боку потреб чинних у суспільстві сил, що очевидно далеко не одне й те ж. Ієрархія досліджуваної проблеми стосовно обох підходів зображена відповідно у схемах 15 та 19. Звернути увагу на те, що на кожному рівні ієрархії наведені цифри оцінки експертами їх пріоритетності стосовно до рівня вищого порядку. Сума

оцінок на кожному рівні дорівнює „одиниці” (100%). Далі студентам необхідно здійснити формальний аналіз підходів та результатів дослідження, спираючись на дані, які наведені у схемах 16, 17, 18, 20, 21, 22 та 23. Теоретична робота має ґрунтуватися на праці В.Я.Матвієнка (стор. 322-341).

План самостійної роботи з курсу „Політичне прогнозування”

Реферування за розподілом варіантів, призначених викладачем (14 год.).

1. Панарин А.С. Глобальное политическое прогнозирование. М., 2000.
2. Горнянов В.И. Динамика и прогнозирование рейтингов доверия политическим лидерам в России // Полис. – 1997. - №4.
3. Бадовский Д.В. Проблема моделирования и прогнозирования результатов региональных выборов //Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. – 2000. - №4.
4. Фукуяма Ф. Конец истории? //Вопросы философии. – 1990. - №3.
5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Полис. - 1994. - №1.
6. Саєнко Ю, Трачук А., Привалов Ю. Місцеве самоврядування в Україні: проблеми і прогнози. – К.,1997.
7. Уткин А.И. XXI век в прогнозах и предвидениях: обзор современных футурологических концепций //История. – 2000. - №17.

Самостійна робота протягом підготовки до групових занять, контрольні роботи, залік

<i>№ з/п</i>	<i>Назва роботи</i>	<i>Кількість балів мін/макс.</i>	<i>Години самостійної роботи</i>
1	Опитування протягом триместру на групових заняттях. 4 рази. Максимальна оцінка – 5 балів.	12-20	20
2	Контрольна робота протягом триместру Максимальна оцінка – 9 балів.	4-9	3
3	Реферування літератури (2 рази) Максимальна оцінка – 16 балів.	12-32	14
4	Підготовка письмової доповіді	6-9	3
5	Підготовка до заліку		16
Всього:		34-70	56